

בארץ קיים חוק חמור במיוחד, המרחף על ראשו כחרב שז' דא' מוקדם המנוח.

עד 1965 היה קיים בארץ חוק-הדיבה הבריטי, שהיה סביר ויעיל. אולם הוא לא סיפק את אלופי-השחיתות ושחרייה-השררה בשלטון, שנפגעו או בשורה של מישפטי-דיבה מפורסמים, שבהם היה לשבועון המסויים חלק מכריע. הם החליטו לצמצם באופן דראסטי את חופשי-העיתונות ביכלל, ואת חרותו של השבועון המסויים בפרט. האמתלה הייתה גם אז הצורך להגן על האוצר הקטן והחף-מפשע מפני זדונם של עיתונאים מרשעים ומרשעים. וגם אז נמצאו כמה אנשים תמימים ובעלי רצון-טוב, בכנסת ומחוצה לה, שעשו את המלאכה מבלי להבין מה הם עושים.

כך נודד חוק מיוחד במינו — חוק לשוון-הרע, שקראנו לו, בקרי צור, חורירע.

כדאי לזכור מה אירע לחורירע זה.

החוק הדראקוני נתקבל כמעשה האחרון של הכנסת החמישית. העולם הזה עמד בראש המערכה הציבורית נגדו, ובאחריו נשתכנע הציבור הרחב שאכן זהו חוק אנטי-דמוקרטי, מזיק ומשחית. יש האומרים כי הוצע על חוק זה, והרצון להגן על קורבנותיו המיועדים, עזרו לא מעט לכחירתי לכנסת הששית.

באותה כנסת נדון החוק מחדש, וסעיפיו החמורים ביותר תוקנו. אולם החוק עצמו נשאר על כנו, והוא מכיל גם עתה סעיפים חמורים מאין כמוהם, שיכלו לפגוע פגיעה נוראה בחרותה של העיתונות ובכשרה למלא את תפקידה — אילו הופעלו. והנה — קרה משהו מפליא ומופלא. כאילו על פי הסכמה אילמת, לא הופעלו סעיפים אלה, שעל פיהם ניתן לנהל מישפטים חשאיים, לתבוע לדין בעלי-קיוסקים, ועוד ועוד. במשך 11 שנה לא הסכים אף אדם אחד בישראל להודק לסעיפים אלה, אף שיכול היה להפיק מהם תועלת. אות-קין, הדבוק למיצחם, מנע בעד כל אדם מלהתקרב אליהם. הם מתו מוות טבעי. גם השופטים מתעלמים, פשוט, מקיומם.

הנה דוגמה מעניינת ביותר של בריאות דמוקרטית. יש בו גם לקח חשוב: חופשי-העיתונות מעוגן בליכך בלב הציבור, עד כי שום חוק, הפוגע בו בזדון, לא יחזיק מעמד במציאות.

צמרת, הקצין שהביע את אמונתו הקנאית באשמתו. אך לעיתים קרובות מאד, אין השיחורור זוכה בסיקור הדומה לסיקור המעצר עצמו.

אומרים שכאשר כלב נושך אדם — אין זו "ידיעה". זהו מאורע רגיל מדי. אך כאשר אדם נושך כלב, זוהי ידיעה. על פי עיקרון דומה, מעצר חשוד בשיא של פרשה אקטואלית היא ידיעה, ואילו שיחרורו — לרוב אחרי שהפרשה איבדה את אקטואליותה — עלול להיות אי-ידיעה.

והאיש שנקלע לידיעה כזאת, גיוק.

האם זה מוכרח להיות כך?

בהחלט לא.

קודם כל, העיתונות צריכה לחנך את עצמה ואת קוראיה שמעצר אדם הוא אקט חקירתי, שהוא רחוק מאד מהרשעתו. אפשר וצריך לנסח ידיעות על חשד ומעצר חן שמירה על הפרופורציה הנכונה. יש חשד. כל אדם יכול להיקלע למצב של חשד.

אין זה אומר שהוא עבר עבירה כלשהי. זה רק. אומר שהוא צריך להיחקר.

בהכרח דמוקרטית צריכים לפעול לחינוך ציבור נאור של צרכני

עיתונות, ואולי יש מקום להנהיג חינוך כזה, לצד החינוך הכדורי לצרי

כנות נכונה, עוד בבתי-הספר.

אולם זהו עניין לטווח ארוך. בטווח הקצר, ובמישור של תיקון ממשי, יש לדאוג

לכך שהפירסום על שיחרורו של עצור יהיה נאות, הוגן ובולט.

רבים יופתעו לשמוע כי חוק-לשון-הרע עצמו נותן בידי אדם מושמץ את הזכות

לתבוע פירסום הכחשה והתנצלות בגודל ובהבלטה מתאימים. ניתן בהחלט לנצל

זכות זו גם לתיקון העוול הכרוך באי-פירסום דבר שיחרורו של עציר, והשופט

מוסמך בהחלט לדאוג לכך.

יתכן שיש צורך ומקום להחמיר חובה זו גם מחוץ לחוק-לשון-הרע,

בדרך זה חוק, הפנמה או תקנה אחרת. אני, כשליעצמי, תומך במגמה

זו, במידה שהיא כנה והוגנת.

העיקרון צריך להיות שאם הודיע עיתון על חשד ו/או מעצר, הוא חייב לדווח

בצורה הוגנת. מבחינת הגודל וההבלטה, גם על העובדה שהאיש שוחרר מבלי להעמידו

לדין, או מבלי לבקש נגדו פקודת-מעצר, חן קביעה שהוא חף מפשע, או שאין

נגדו ראיות סבירות.

יש לבעייה זו צד, ששונאי העיתונות מתעלמים ממנה כליל: חלקה של המיסטרה

באי-פירסום השיחרור.

קשה לדרוש מרופא שיפרסם את מותו של פאצינט שזן, וקשה

לדרוש מאדריכל שיודיע ברבים שהבית שתיכנן התמוטט. המיטטרה

דיד בן-גוריון ואשתו מוחאים כף בהצגת-הבכורה של „זדוק אוהו לכלבים“ (1958), השחקנים והמחזאי משחחווים

שמחה להודיע, לרוב, על „מעצר חשוד“, אחרי ביצוע פשע. אין היא ששה להודיע כי אותו עצור שוחרר מבלי שהוכח אף לפני שופט, מפני שהמעצר כולו היה מופרך מתחילתו.

הקתבים הפליליים חיים מפי המיסטרה. חלק גדול מן הידיעות שלהם אינן, למעשה, אלא קומוניקטים מישטרתיים. כאשר המיסטרה אינה מודיעה על שיחרור חשוד, אין הידיעה מגיעה לרוב לידיעת העיתון.

הפיתרון הוא שעל פי דרישתו של החשוד-לשעבר, ששוחרר ממע

צור, תיאלץ המיסטרה, עדיפי חוק או עדיפי תקנה, למסור על כך לעי

תונות — ושעיתון, שפירסם את דבר המעצר, יפרסם את דבר השיח

רור בהבלטה נאותה.

לעצור כחות!

ך כאן אנו מגיעים, בעצם, לליבה של הבעייה כולה, שהחוק המוצע מחיימ

לספל בה.

מעצר הוא אקט מישטרתי. העיתונות רק מדווחת על כך. מי שאוסר

את הפירסום, תחת לספל כעניין עצמו, משול לאדם מכוער השובר את

הראי שזן.

כבר הוכחנו שאחת התוצאות העיקריות של החוק המוצע, אם יתקבל, תהיה

פריקת כל עול של אחריות משטרית לגבי מעצרים. בהיעדר ביקורת ופיקוח ציבורי,

יתפחו חשודים לעצור חשוד בסיטונות, עם ובלי סיבה, הן כדי לעשות רושם בציבור,

הן מפני שזוהי הדרך הפשוטה ביותר לשבור חשודים ולסחוט מהם הודאות.

כפי שצבר אמרנו, תוצאה צפויה זו, שהיא מובנת מאליה, די בה כדי לסטול

את הצעת-החוק מכל וכל.

אולי לא די בכך, אם הבעייה כבר התעוררה, הבה נספל בה ברצינות.

מציעי הצעת-החוק מתמרמרים על כך שאנשים, הגעצרים בלי סיבה מספקת,

משוחררים אחר כך ללא אישום, ובינתיים ניוקו שמם הטוב, פרנסתם ושלוש מישפתתם.

המסקנה המתבקשת ממצב זה אינה לשבור את חופשי-העיתונות,

אלא להגביר את הפקרות המיסטרה.

כך זה קרה לאותם סעיפים בחוק לשון-הרע, וכך זה יקרה לחוק המוצע, אם אכן יתקבל. החיוב עצמם יביאו לכך שהוא יתרוקן מתוכנו, ייעקף, יתבוה.

אולם הסעיפים ה„נורמליים“ של חוק-לשון-הרע, שהם המורים למדי, קיימים ופועלים, והם מהווים סייג יעיל מפני ניצול-לרעה של המכשיר ההברתי הקרוי עיתון.

הוא מגן על חשודים ועצורים בדיוק כמו על כל אדם אחר. עיתון, המדווח בצורה

בלתי-הוגנת על מעצרו של אדם, מתחייב בנפשו ובכיסו.

אילו רצה יורם ביכונסקי, למשל, לתבוע לדין את העיתונים שפירסמו עליו

עלילות מעלילות שונות, על סמך הדלפה מישטרית או מכל מקור אחר, יכול היה

לגבות רבבות לירות ולחיות בעושר ובאור עד עצם היום הזה.

עובדה פשוטה זו מועדמת עידיי מציעי הצעת-החוק החדשה. העדמה

זו כשלעצמה מסיחה צל כבד על טוהר כוונותיהם.

אדם נושך כלב

חוק לשון-הרע (ששמו תוקן, לאחר קבלתו, לחוק איסור לשון-הרע) חבוייה עוד תרופה לנפגעי פירסום על מעצר.

אחת הטענות החמורות ביותר נגד המצב הקיים הוא שעיתון מפרסם בכותרות

שמנות כי פלוגי נעצר, כחשוד בפשע כלשהו. אולם כאשר המיסטרה משחררת אותו,

מפגי שנמצא חף-מפשע או מפגי שלא נמצאו די הוכחות נגדו, נבלע הדבר בקול

דממה דקה. העיתון מתעלם מן הידיעה, או מביא אותה בכמה שורות, בפניה נידחת

בעמוד אמצעי.

זוהי טענה נכונה, ויש להתמודד עימה בהגינות.

קודם כל, מדוע נהוגים עיתונים כך? אין זה גובע מזדון, אלא מן החוקיות

הפנימית של המיקצוע. כשאדם נעצר כחשוד בביצוע אונס ורצח, זוהי ידיעה מעניינת.

כאשר אותו אדם משוחרר בלי מישפט, יתכן שאין זאת ידיעה מעניינת. יתכן שהחקירה

עברה בינתיים למישור אחר, מעניין יותר, ואותו חשוד מקורי כבר נשכח.

אמנם, אין זה חוק-ברזל. שיחרורו של ביכונסקי, למשל, היה מעניין לא פחות

ממעצרו, ובה בסיקור ענקי, בתוספת הערות עוקצניות ביותר על חשבונו של אברהם